

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ КОЛЕДЖ»

ПРОГРАМА
ВИПУСКНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 08 ПРАВО
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 081 ПРАВО
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ
ФАХОВИЙ МОЛОДШИЙ БАКАЛАВР

Затверджено Вченою радою
Приватного вищого навчального закладу
«Фінансово-правовий коледж»
Голова Вченої ради
Тамара Губанова
(протокол № 2 від 31.03.2022 р.)

положення вводиться в дію
з «01» квітня 2022 року

Директор
Тамара Губанова
(наказ № 131 від 31.03.2022 р.)

Київ – 2022

Розробники програми випускного кваліфікаційного іспиту:

1. **Губанов О.О.** - доктор юридичних наук, професор, викладач кафедри правознавства(випускової);
2. **Іванова С.М.** - кандидат юридичних наук, викладач кафедри загальноюридичних наук;
3. **Мамонтова О.М.** - кандидат юридичних наук, викладач кафедри правознавства (випускової)

Завідувач випускової кафедри правознавства

Кандидат юридичних наук Черненко О.А.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Критерії оцінювання кваліфікаційного іспиту.....	5
Зміст програми кваліфікаційного іспиту.....	6
Список рекомендованих джерел.....	31

ВСТУП

Програма кваліфікаційного іспиту для випускників ОПС Фаховий молодший бакалавр спеціальності 081 Право орієнтована на визначення та оцінювання результатів навчання, досягнутих здобувачами фахової передвищої освіти за підсумками опанування ОПП 081 Право.

Організація та проведення кваліфікаційного іспиту базуються на таких принципах:

- академічна доброчесність;
- об'єктивність;
- прозорість і публічність;
- нетерпимість до корупційних та пов'язаних з корупцією діянь.

Інформація про результати складання кваліфікаційного іспиту зазначається у додатку до диплому.

Програма кваліфікаційного іспиту затверджується у відповідному порядку.

Кваліфікаційний іспит є обов'язковим компонентом індивідуального навчального плану здобувача фахової передвищої освіти. Здобувач допускається до складання кваліфікаційного іспиту за умови відсутності в нього академічної заборгованості.

При розробці програми випускного кваліфікаційного іспиту для здобувачів освіти ОПС Фаховий молодший бакалавр були враховані вимоги ОПП, ОКХ та навчального плану.

Програми кваліфікаційного іспиту оприлюднити на офіційному веб-сайті Приватного вищого навчального закладу «Фінансово- правовий коледж» <https://fpk.in.ua/>

При розробці програми кваліфікаційного іспиту для студентів ОПС фаховий молодший бакалавр були використані такі основні методичні підходи:

1. Для перевірки відповідності знань випускників та їх практичної підготовки вимогам освітньої характеристики фахового молодшого бакалавра права у розділах програми кваліфікаційного іспиту зазначені основні теоретичні питання, якими має

оволодіти здобувач фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни, щоб мати можливість працювати за професійним призначенням.

2. Кваліфікаційний іспит має комплексний характер, тому його програма складається з узагальнених розділів програм дисциплін обов'язкового компоненту ОПП для оцінки загального рівня кваліфікації випускника. На кваліфікаційний іспит з винесені питання з навчальних дисциплін: «Теорія права» та «Цивільне право України».

3. Екзамен проводиться за допомогою білетів, складених відповідно до цієї програми. Екзаменаційні білети містять по три питання, на які треба дати вичерпну відповідь.

4. Приймає кваліфікаційний іспит екзаменаційна комісія, склад якої затверджується у встановленому порядку.

До початку кваліфікаційного іспиту до екзаменаційної комісії подаються відповідні документи: наказ директора про допуск до кваліфікаційного іспиту, довідка про виконання здобувачем фахової передвищої освіти навчального плану.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Кваліфікаційний іспит проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії у формі відповідей на питання екзаменаційних білетів. Рішення про оцінки приймається на закритому засіданні Екзаменаційної комісії відкритим голосуванням простою більшістю. Результати екзамену визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». та 100-бальною шкалою:

90 – 100 балів – **відмінно** – відмінне виконання з незначними помилками,

85 – 89 балів – **добре** – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;

75 – 84 бали – **добре** – в цілому змістовна робота зі значними помилками;

65 – 74 бали – *задовільно* – чітко, але зі значними недоліками;

60 – 64 бали – *задовільно* – виконання відповідає мінімальним критеріям;

менше 60 балів – *незадовільно*.

Протоколи засідання кваліфікаційної екзаменаційної комісії та залікові книжки здобувачів фахової передвищої освіти підписують голова та члени комісії.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ВИПУСКНОГО ІСПИТУ ТЕОРІЯ ПРАВА

Предмет і методологія теорії права.

Становлення загальнотеоретичної науки про державу і право. Філософія права та енциклопедія права як її попередники. Наступність у розвитку загальнотеоретичних державно-правових знань. Внесок мислителів України у розвиток загально-теоретичного вчення про державу та право. Роль вчених юристів України у визначенні предмета й структури теорії держави і права як науки й навчальної дисципліни.

Предмет теорії держави та права. Особливості предмету теорії держави та права як науки. “Теорія держави” і “Теорія права”, їх відмінність і єдність.

Методологія теорії держави і права. Метафізика, діалектика (матеріалістична та ідеалістична), ідеалізм (об’єктивний та суб’єктивний), матеріалізм (об’єктивний та суб’єктивний), у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави і права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо).

Загально-наукові та частно-наукові методи пізнання держави і права: формально-логічний метод, соціологічний метод, системно-структурний метод, конкретно-історичний метод, статистичний метод тощо). Приватно-наукові методи пізнання держави і права (метод порівняльного правознавства,

метод техніко-юридичного аналізу, метод конкретизації, метод інтерпретації тощо).

Склад теорії держави і права, її головні наукові напрями. Структура теорії держави і права як навчальної дисципліни. Понятійний апарат теорії держави і права. Гуманізація загальнотеоретичного наукового знання про державу і право. Знання теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни.

Теорія права в системі суспільних і юридичних наук

Поняття юридичних і суспільних наук. Співвідношення теорії держави та права і філософії, соціології, політології, економічної та управлінської науки, тощо. Історико-теоретичні науки. Галузеві та спеціальні юридичні науки, співвідношення з ними теорії держави та права. Зв'язок теорії держави і права з юридичною практикою. Функції теорії держави та права (методологічна, евристична, онтологічна, прогностична, ідеологічна, політична, практично-прикладна функції).

Сучасний стан і розвиток юридичної науки, окремих її напрямків і галузей. Формування в юридичній науці нових галузей знання про державу і право. Удосконалення зв'язків із практикою. Теорія держави і права як частина світової юридичної науки.

Теорія права як навчальна дисципліна

Співвідношення теорії держави і права як науки й теорії держави і права як навчальної дисципліни.

Навчальні дисципліни (юридичні, неюридичні) в юридичних навчальних закладах. Фундаментальні навчальні дисципліни в юридичних навчальних закладах. Місце теорії держави і права в системі юридичних навчальних дисциплін. Теорія держави та права і юридичний світогляд, юридичне мислення, юридична культура як професійні якості юриста-спеціаліста. Логіка структури курсу теорії держави та права як навчальної дисципліни.

Юридична освіта в Україні. Юридична освіта в Україні: становлення, сучасний стан, перспективи розвитку.

Еволюція суспільства: виникнення держави і права.

Структура первісного суспільства. Органи влади та управління первісного суспільства. Еволюція первісного суспільства. Форма організації суспільства в епоху неоліту («протодержава»). Особливості виникнення європейських та східних (азіатських) держав. Ознаки які відрізняють публічну владу первісного суспільства від держави. Специфіка утворення держав у ХХ ст.

Спадковість із державним будівництвом у попереднє століття. Теорії виникнення держави (теологічна, патріархальна, договірна, насилля, психологічна, органічна, історико-матеріалістична тощо). Загальні закономірності виникнення держави.

Нормативне регулювання суспільних відносин первісного суспільства. Виникнення права. Ознаки які відрізняють право від соціальних норм первісного устрою. Держава і право як загально-соціальні інститути. Співвідношення держави і права. Відносна самостійність держави і відносна самостійність права.

Поняття держави, її основні ознаки, сутність

Поняття держави (у світі різних підходів щодо визначення). Основні ознаки держави. Фундаментальні елементи держави: населення (народ, нація громадяни), територія, публічна влада. Суверенітет держави. Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету. Суверенітет народу і його втілення в демократичних державах. Національний суверенітет і право націй на самовизначення. Суверенітет у федеративній державі. Поняття державної влади і її співвідношення з політичною владою. Класові, національні, корпоративні, загально-соціальні фактори і їх місце в державі. Методи і форми забезпечення державою інтересів суспільства, громадян, національних і соціальних спільнот (груп). Взаємозумовленість і взаємозв'язок держави, політичного, економічного, соціального устрою суспільства. Сутність

держави. Аспекти сутності держави. Класове (вузькогрупове) і загальносоціальне у сутності держави. Держава і політичний, економічний, соціальний устрій: їх взаємозв'язок і взаємозумовленість.

Основні теорії держави, її тип. Типологія держав.

Основі теорії держави: еліт, технократична, плюралістичної демократії, тощо. Поняття типології держави. Критерії класифікації держав. Фактори, котрі визначають тип держави: економічні, класові, національні, політичні, релігійні, регіональні тощо. Класифікація держав. Поліцейська держава. Авторитарна держава. Тоталітарна держава. Ліберальна держава. Демократична держава. Соціальна держава. Правова держава.

Цивілізаційний та формаційний підходи до типології держави. Види цивілізацій і відповідні їм типи держав. Особливості держав у межах одного типу. Східний тип держав. Класово-економічна сутність інформаційного підходу. Основі риси і особливості держав рабовласницького, феодального, буржуазного і сучасного суспільства.

Еволюція типів держав. Умови і форми переходу від одного типу держави до іншого. Конвергенція у розвитку держав різного типу. Наступність у розвитку держав. Перехідні держави. Прогрес у розвитку держави, його сутність, критерії та головні напрями. Сучасні теорії про державу перехідного типу. Держава соціально-демократичної орієнтації і соціально-правова держава.

Форма держави

Поняття форми держави. Її структура: форма правління, форма державного устрою, форма державного (політичного) режиму, їх поняття та основні риси.

Співвідношення типу, сутності і форми держави. Прогресивні та регресивні зміни форми держави певного типу.

Форми правління у рабовласницькій, феодальній, буржуазній та соціалістичній державі. Сутність і особливості форми правління радянської держави. Монархія і республіка як класичні форми правління держави в історії

і сучасності. Види монархічних форм правління: історія та сучасність. Сучасні монархії: абсолютна, конституційна (парламентська), змішана.

Види республіканських форм правління: історія та сучасність. Парламентська, президентська, змішана республіка критерії їх розрізнення. Форма правління в Україні її історичні корені.

Єдність державної влади, принципи її організації та функціонування: розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Втілення принципу розподілу влади в державну розбудову України. Спадковість цього принципу в українському конституціоналізмі. Система стримувань та противаг, передбачена Конституцією України. Сутність народовладдя, форми його здійснення у сучасній державі.

Поняття форми державного устрою. Національно-державний та адміністративно-територіальний устрій держави. Унітарна держава, її основні ознаки. Унітарна держава з елементами федералізму. Автономія в унітарній державі. особливості України як унітарної держави. Автономна Республіка Крим.

Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Особливості суверенітету і територіальної цілісності федеративної держави. Взаємовідношення між федеральними органами державної влади і органами влади суб'єктів федерації. Види федерацій.

Конфедерація: поняття та ознаки. Принцип державного суверенітету і конфедерація. Історична доля конфедерації. Співдружність держав, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи, асоціації, об'єднання тощо держав, їх відміна від унітарної та федеративної держави (СНД, Організація Об'єднаних Націй, НАТО тощо).

Україна і Рада Європи. Значення для України її входження до Ради Європи. Україна і Європейське співтовариство. Україна і СНД. Регіональні міждержавні організації.

Державний (політичний) режим: поняття, види. Чинники, що впливають на вид політичного режиму. Демократичний політичний режим: поняття,

різновиди, основні ознаки. Антидемократичний режим: поняття, основні ознаки, різновиди.

Умови формування демократичного режиму в перехідних державах соціалістичного періоду (Україна, країни СНД, східної Європи тощо). Трансформація політичного режиму в Україні і в країнах СНД.

Функції держави, її механізм та апарат

Поняття функцій держави. Визначення основних напрямів діяльності держави. Класифікація функцій держави, їх взаємозумовленість і взаємозв'язок. Функції сучасної Української держави і функції державних органів: їх відмінність і взаємозв'язок.

Правові форми здійснення державою своїх функцій. Загальносоціальні, національні і класові фактори у змісті функцій держави. Критерій прогресу в розвитку функцій держави.

Поняття механізму держави, державного апарату. Роль механізму держави у забезпеченні здійснення її функцій. Структура механізму сучасної держави та її правова основа.

Державні органи, установи, підприємства і організації, їх місце і роль у механізмі держави. Державні і недержавні (комерційні) організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави. Особливості механізму федеративної та унітарної держави.

Поняття державного органу, його ознаки і поняття. Система державних органів в Україні їх схожість і відмінність від системи державних органів в країнах СНД. Централізація і децентралізація в організації та функціонуванні державних органів. Розподіл праці (спеціалізація) у системі органів держави. Професійність державного апарату.

Поняття державної і недержавної служби. Державні і недержавні службовці, їх категорії та ранги в державних і недержавних органах. Поняття посадової особи. Класифікація посадових осіб (за законодавства України і країн СНД).

Сутність та форми бюрократії, її роль у здійсненні функцій та повноважень державних органів. Бюрократія як протилежність демократії, гласності, законності, праву в організації та діяльності державних органів. Еволюція механізму держави, прогрес і регрес у розвитку її органів, установ та організацій. Інформатизація суспільства і використання науково-технічних досягнень у діяльності державного апарату.

Теорія “злому” державного апарату у перехідні періоди розвитку суспільства. Утопічні та квазінаукові уявлення щодо злому державного апарату, соціальна небезпека їх реалізації у державному будівництві, реформуванні політичної, економічної системи суспільства (наслідки жовтневого перевороту в Росії у 1917 р.).

Формування механізму держави (державного апарату) в Україні. Перетворення радянська моделі управління місцевими справами. Співвідношення системи державних органів та органів місцевого самоврядування в Україні, делегування повноважень за законодавством України. Механізм держави і місцеве самоврядування. Реформування місцевого самоврядування в Україні його правова основа (національне право і міжнародно-правові акти). Взаємодія органів держави (вищих і місцевих) і органів місцевого самоврядування (форми, методи).

Органи внутрішніх справ, їх місце та роль у забезпеченні функцій держави.

Громадянське суспільство і держава. Політична система суспільства

Громадянське суспільство: поняття, структура, основні ознаки, сутність. Громадянин і громадянське суспільство. Критерії цивілізованості громадського суспільства: економічний, політичний, ідеологічний плюралізм як засади суспільного життя в Україні. Взаємозалежність і взаємодія громадського суспільства та держави.

Політична система суспільства: поняття, структура, сутність.

Місце держави в політичній системі суспільства. Політика. Політична влада та державна влада. Державна влада та громадські об'єднання: комерційні та

некомерційні, правова основа їх взаємодії. Державна влада і правляча політична партія. Формування внутрішньої та зовнішньої політики держави. Лобізм.

Держава і релігія, церква. Держави світські та релігійні, клерикальні. Державна і суспільна безпека в Україні.

Демократична держава

Поняття демократичної держави, її ознаки. Демократія як внутрішня форма держави та спосіб здійснення народовладдя. Демократія як суспільна цінність.

Представницька та безпосередня форми демократії.

Принципи демократичної держави: гарантованість прав і свобод людини, прозорість, виборність, плюралізм, поділ влади, повага до прав меншості, залучення населення до вирішення питань державного значення.

Функції та інститути демократичної держави.

Поняття самоврядування, його риси та засади. Демократія і самоврядування, їх співвідношення. Самоврядування як засіб розвитку демократичної держави.

Правова соціальна держава

Виникнення, розвиток та формування концепції правової держави.

Поняття та ознаки правової держави. Принципи правової держави: повага до прав і свобод людини, верховенство права, поділ державної влади, взаємна відповідальність особи і держави, функціонування незалежного і ефективного суду, високій рівень правосвідомості та правової культури.

Верховенство права і законність. Поняття і зміст принципу законності. Поняття правопорядку, його риси та різноманітність проявів.

Поняття та ознаки соціальної держави. Співвідношення соціальної держави та правової держави.

Україна як незалежна, суверенна, демократична, соціальна, правова держава

Утворення України як незалежної суверенної держави (економічні, політичні, соціальні умови, політико-правові акти). Державні кордони України: правове забезпечення їх непорушності та внутрішні і зовнішні гарантії. Державні атрибути України. Національна ідеологія державотворення. Складнощі на шляху України як суверенної держави. Гуманістична спрямованість реформування системи державної влади в Україні.

Україна як демократична держава. Демократизація громадського і державного життя. Права людини. Забезпечення прав національних меншин, їх конституційні гарантії. Опозиція в парламенті як показник втілення принципу політичного плюралізму в законодавчому органі.

Україна як правова держава. Принцип верховенства права і відповідності йому закону. Значення побудови громадянського суспільства для утвердження правової держави. Конституційне забезпечення принципу розподілу влад. Взаємовідповідальність держави і людини.

Україна як соціальна держава. Державна політика соціальної безпеки. Державна влада і забезпечення соціальної злагоди у суспільстві. Реформи в Україні щодо реорганізації інститутів публічної влади. Адміністративна реформа. Судово-правова реформа. Реформа місцевого самоврядування (муніципальна реформа). Парламентська реформа. Шляхи реформування прокуратури. Інститут Президента України його вітчизняні витоки і сучасність. Теорія і практика розвитку українського парламентаризму. Верховна Рада України та її роль у розбудові України як демократичної, соціальної, правової держави.

Адміністративна реформа, судово-правова реформа, реформа місцевого самоврядування (муніципальна реформа), їх значення для утвердження України як демократичної, соціальної, правової держави.

Права, свободи та обов'язки людини і громадянина

Система основних прав і обов'язків людини: поняття, види. Людина, особа, громадянин. Правовий статус особи. Права людини, її інтереси і

свободи. Розвиток ідеї про права людини в Україні. Правовий статус людини за Конституцією України.

Теорія прав людини і практика. Міжнародно-правова практика щодо законодавчого закріплення основних прав та свобод особи. Концепція про три покоління прав людини. Поняття охорони та захисту прав людини. Міжнародні та державні засоби захисту прав людини. Уповноважений по правам людини.

Права дитини і їх законодавче закріплення в Україні. Уповноважений Президента України з прав дитини.

Права національних меншостей та їх конституційні гарантії. Інтеграція України у правовий європейський простір (Рада Європи, ОБСЄ). Україна у Співдружності Незалежних Держав, регіональних міждержавних організаціях.

Основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню реалізації прав і обов'язків громадян в Україні. Захист істотних прав та нагляд за виконанням основних обов'язків громадян. Роль ОВС в інформуванні населення про діяльність правоохоронних органів по захисту прав громадян.

Право в системі регулювання суспільних відносин

Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. Система соціального регулювання. Нормативні та індивідуальні (піднормативні) регулятори, їх сфери застосування та методи. Соціальні норми, їх поняття та форми виразу.

Класифікація (види) соціальних норм: звичаї, мораль, корпоративні, релігійні, політичні, правові, етичні та інші норми. Право та традиції. Загальне й особливе у соціальних нормах.

Особливості соціальних норм, що діють в системі органів внутрішніх справ.

Право і технічні норми, їх співвідношення і взаємодія. Особливий вид технічних норм - військово-технічні норми. Технічно-правові норми.

Право і мораль. Ознаки, які відрізняють норми права від норм моралі. Право та морально-етичний рівень розвитку суспільства. Справедливість та право.

Роль права у розвитку і зміцненні моралі суспільства.

Поняття права, його функції та принципи. Співвідношення права з політикою, економікою, культурою.

Основні уявлення та вчення про право. Аксеологічний та інструментальний підхід до поняття права.

Визначення поняття права. Соціальна чинність права. Право як ведучий спеціальний регулятор суспільних відносин. Загальносоціальні, національні та корпоративні фактори в праві. Ознаки права (нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий характер, загальна обов'язковість, гарантованість державою). Соціальна справедливість та свобода і їх міра як сутність права. Вольовий критерій при оцінюванні сутності права. Право як система норм (правил) поведінки особи, нормативна основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, інших осіб.

Об'єктивне та суб'єктивне право. Природне та позитивне право.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загально-соціальні (виховна, інформаційна, орієнтаційна, оцінювачна) та спеціально-соціальні (юридичні) функції права (регулятивні – статична та динамічна, охоронна).

Принципи в праві: їх поняття та класифікація. Загальноправові та міжгалузеві принципи. Втілення загальнолюдських цінностей в загальноправових принципах права. Роль принципів права у правотворчості, та правозастосуванні.

Право, політика, економіка. Межі правового регулювання у суспільстві. Порядок як відносно самостійне явище. Взаємовплив права і економіки. Правові форми економічних відносин. Безпосереднє та опосередковане регулювання правом економічних відносин. Роль права у стимулюванні розвитку нових економічних відносин.

Форми (джерела) права

Поняття форми права її значення в правовому регулюванні суспільних відносин, та систематизації законодавства.

Основні історичні форми права: правовий звичай, судовий (адміністративний) прецедент, доктринальна форма, догми (принципи та правила) релігії, нормативний юридичний акт, договір (нормативні: внутрішні та міжнародні зовнішні).

Співвідношення закону (нормативно-правового акту) та права. Закон у вузькому та поширеному сенсах, матеріальному та формальному розумінні. Право та законодавство.

Підзаконні нормативно-правові акти. Співвідношення верховенства закону та верховенства права.

Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види.

Дія нормативно-правових актів у просторі, часі та щодо кола осіб. Нормативно-правові акти об'єднань громадян, інших суб'єктів суспільних відносин. Статути, положення - типові, примірні та ін.

Судовий прецедент, його основні ознаки, особливості та співвідношення з іншими нормами права.

Судова та адміністративна практика, її роль у розвитку форм права на сучасному етапі. Прецедент судового тлумачення та судовий прецедент.

Правовий звичай: поняття, основні ознаки та особливості. Звичайне право, його сутність, ознаки та взаємозв'язок з правовим звичаєм.

Доктринальна форма права. Положення (рекомендації) юридичної науки, їх вплив на правозастосування та законотворчість. Наукові коментарі до текстів законодавства (нормативно-правових актів).

Нормативно-правові договори: типові, примірні, міждержавні, внутрішні та зовнішні, а також інші (господарські, страхування і т. ін.).

Правове регулювання суспільних відносин

Правовий вплив на суспільні відносини. Поняття, форми та методи правового регулювання.

Стадії правового регулювання. Основні елементи механізму правового регулювання, їх зв'язок за взаємодія. Нормативна основа, правові відносини, акти реалізації норм права в механізмі правового регулювання. Вимоги до механізму правового регулювання в умовах демократичної правової держави. Шляхи підвищення ефективності механізму правового регулювання.

Особливості механізму правового регулювання у сфері діяльності органів внутрішніх справ.

Питання до кваліфікаційного іспиту з частини «Теорія права»

1. Об'єкт та предмет «Теорії права».
2. Проблема праворозуміння: причини та наслідки.
3. Концепція юридичного позитивізму.
4. Теорія природного права.
5. Історична школа права.
6. Соціологічна теорія права.
7. Поняття та ознаки права.
8. Функції права та їх види.
9. Принципи права та їх види.
10. Поняття та види правових презумпції та аксіом.
11. Поняття та види форм права.
12. Правовий звичай як форма права.
13. Правовий прецедент як форма права.
14. Нормативно-правовий акт як форма права.
15. Договір із нормативно-правовим змістом як форма права.
16. Види нормативно-правових актів.
17. Інкорпорація як вид систематизації права.
18. Кодифікація як вид систематизації права.
19. Поняття та ознаки норми права.
20. Структура норми права.
21. Поняття та структура системи права.
22. Форми реалізації права: поняття та види.

23. Підстави застосування правових норм.
24. Стадії застосування правових норм.
25. Способи подолання прогалин у законодавстві.
26. Поняття та ознаки правовідносин.
27. Структура правовідносин.
28. Правосуб'єктність та її елементи.
29. Поняття та види юридичних фактів.
30. Поняття та ознаки правомірної поведінки.
31. Поняття та ознаки правопорушень.
32. Причини правопорушень (теорії причин правопорушень).
33. Поняття та ознаки юридичної відповідальності.
34. Підстави юридичної відповідальності.
35. Види юридичної відповідальності.
36. Основні етапи розвитку суспільства у додержавний період.
37. Причини виникнення держави та їх види.
38. Відмінні риси держави від форм організації суспільства у додержавний період.
39. Основні шляхи виникнення держави у новітній історії.
40. Теологічна теорія виникнення держави.
41. Патріархальна теорія виникнення держави.
42. Договірна теорія виникнення держави.
43. Теорія насильства.
44. Психологічна теорія виникнення держави.
45. Органічна теорія виникнення держави.
46. Економічна (класова) теорія виникнення держави.
47. Формаційний підхід до типології держав.
48. Цивілізаційний підхід до типології держав.
49. Види ознак держави.
50. Публічна влада як ознака держави.
51. Державний суверенітет як ознака держави.

52. Територія (простір) держави як її ознака.
53. Населення як ознака держави.
54. Система права та законодавства як ознака держави.
55. Фіскально-грошова система як ознака держави.
56. Міжнародне визнання як ознака держави.
57. Факультативні ознаки держави.
58. Поняття та ознаки функцій держави.
59. Співвідношення завдань та функцій держави.
60. Види функцій держави.
61. Загальна характеристика зовнішніх функцій Української держави.
62. Загальна характеристика внутрішніх функцій Української держави.
63. Форми реалізації функцій держави.
64. Поняття та елементи форми держави.
65. Поняття та ознаки форми державного правління.
66. Характерні ознаки та види республік.
67. Характерні ознаки та види монархій.
68. Українська держава як республіка.
69. Поняття та види форми державно-територіального устрою.
70. Ознаки унітарної держави.
71. Ознаки складної держави.
72. Поняття та види міждержавних об'єднань.
73. Поняття та види державно-правового режиму.
74. Особливості демократичного режиму.
75. Поняття та ознаки механізму держави.
76. Апарат держави.
77. Державні підприємства та установи.
78. Принципи організації та функціонування апарату держави.
79. Система стримувань і противаг у побудові апарату держави.
80. Види органів держави.
81. Президент як елемент апарату держави.

82. Парламент як елемент апарату держави.
83. Уряд та система органів виконавчої влади як елемент апарату держави.
84. Суди як елемент апарату держави.
85. Контрольно-наглядові органи як елемент апарату держави.
86. Публічна служба як основа функціонування механізму держави.
87. Концепція правової держави: основні ознаки.
88. Концепція соціальної держави: основні ознаки.
89. Поняття та ознаки системи органів місцевого самоврядування.
90. Поняття та ознаки громадянського суспільства.

Цивільне право України.

Цивільне право як галузь приватного права

Правова природа приватного права та його цивілістична характеристика. Поняття цивільного права та його місце у системі права. Предмет цивільного права. Метод цивільного права . Система цивільного права . Функції цивільного права. Зв'язок цивільного права із іншими галузями права

Принципи цивільного права

Поняття та сутність принципів цивільного права. Класифікація принципів цивільного . Принцип неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя людини. Принцип неприпустимості позбавлення права власності, крім випадків, передбачених Конституцією України та законом. Принцип свободи договору . Принцип свободи підприємницької діяльності, яка не заборонена законом. Принцип судового захисту цивільного права та інтересу. Принцип справедливості, добросовісності та розумності. Принцип рівності учасників цивільних правовідносин

Джерела (форми) цивільного права

Норма цивільного права, її будова та зміст, види. Проблема тлумачення норм цивільного права. Особливості форм (джерел) права в механізмі правового регулювання. Понятійний апарат джерел (форм) цивільного права. Класифікація джерел (форм) цивільного права. Характеристика та особливості міжнародних договорів як джерел (форм) цивільного права. Характеристика та особливості актів цивільного законодавства як джерел (форм) цивільного права. Правова природа та особливості звичаїв (звичаїв ділового обороту) як джерел (форм) цивільного права. Договір як джерело (форма) цивільного права. Характеристика та особливості судової практики як джерел (форм) цивільного права. Дія актів цивільного законодавства за часом. Простором та за колом осіб

Цивільні правовідносини їх елементи та види

Поняття, ознаки та особливості цивільних правовідносин. Підстави виникнення цивільних правовідносин. Юридичні факти та їх місце у виникненні цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин та їх зміст. Види цивільних правовідносин та їх характеристика.

Фізичні особи як суб'єкти цивільного права, їх правосуб'єктність та її види

Людина як фізична особа в цивілістичному вимірі. Інститут цивільної правосуб'єктності. Правоздатність фізичної особи, її види та характеристика. Межі та обмеження правоздатності фізичної особи. Дієздатність фізичної особи, її критерії та ознаки. Види дієздатності та їх цивільно-правова характеристика. Критерії індивідуалізації фізичної особи як учасника цивільних правовідносин. Акти цивільного стану. Опіка та піклування.

Юридичні особи як суб'єкти цивільного права, їх правосуб'єктність та види

Поняття та ознаки юридичної особи. Теорії юридичної особи. Засоби індивідуалізації юридичної особи. Правоздатність юридичної особи, її види та цивільно-правова характеристика. Дієздатність юридичної особи, її види та

цивільно-правова характеристика . Порядок та стадії створення юридичних осіб. Види юридичних осіб та їх особливості. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Форми господарських товариств, права та обов'язки їх учасників. Повне товариство. Командитне товариство. Командитне товариство. Товариство із обмеженою відповідальністю. Акціонерне товариство. Філії та представництва. Порядок створення юридичної особи. Реєстрація юридичної особи, її механізм та документи, які необхідні для цієї процедури. Установчі документи юридичної особи та вимоги до таких. Припинення діяльності юридичної особи: цивілістичний аспект. Юридична особа публічного права. Держава як учасник цивільних правовідносин

Вчення про об'єкти цивільного права та їх оборотоздатність

Поняття та ознаки об'єктів цивільних прав. Види об'єктів цивільних прав. Права на об'єкти цивільних прав. Оборотоздатність об'єктів цивільних прав. Місце реєстрації в сфері цивільного обороту. Речі як об'єкти цивільних прав в цивільному обороті, їх види та загальна характеристика. Гроші та цінні папери як об'єкти цивільного права, їх особливості. Інші об'єкти цивільних прав та нетипові об'єкти цивільних прав.

Представництво в цивільному праві та його види

Правова природа, поняття та сутність представництва. Особливості цивільно-правової конструкції представницьких цивільних правовідносин. Підстави виникнення правовідносин представництва та його види. Повноваження представника. Передоручення. Припинення представництва .

Довіреність в цивільному праві та його види

Довіреність її поняття та сутність, ознаки та функції. Види довіреності. Форма довіреності . Порядок посвідчення довіреності та підстави припинення представництва за довіреністю . Інститут відмови від вчинення дій передбачених довіреністю та правові наслідки .

Загальні положення вчення про особисті немайнові права фізичних та юридичних осіб

Поняття та сутність особистого немайнового права. Ознаки особистих немайнових прав. Зміст та особливості особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Особисті немайнові права, які забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне буття фізичної особи. Межі та обмеження особистих немайнових прав в цивільному праві.

Строки та терміни в цивільному праві

Правова природа, поняття та сутність строків і термінів у цивільному праві. Види строків у цивільному праві. Місце строків (термінів) у системі цивільного права. Обчислення строків у цивільному праві. Цивільно-правове навантаження строків на права та обов'язки в цивільному праві та юридичні наслідки їх недотримання .

Позовна давність в цивільному праві та порядок її застосування

Загальні положення про позовну давність в цивільному праві. Види строків позовної давності у цивільному праві та їх цивільно-правова характеристика. Перебіг позовної давності в цивільному праві та юридичні факти і їх сукупність. Переривання строку позовної давності. Сплив строку позовної давності. Обставини на які строк позовної давності не поширюється та їх цивільно-правова характеристика .

Правочини

Інститут правочину в цивільному праві: поняття, сутність та ознаки. Види правочинів та їх цивільно-правова характеристика. Вимоги до чинності (дійсності) правочинів. Форма правочинів. Особливості усних правочинів. Особливості письмових правочинів. Особливості правочинів, що підлягають нотаріальному посвідченню та/або нотаріальному посвідченню та державної

реєстрації. Особливості електронної форми правочинів у сучасних ІТ технологіях. Поняття і природа переддоговірних правочинів. Інститут тлумачення правочину: суб'єкти, правила, наслідки недотримання.

Недійсні правочини та їх правові

Недійсні правочини: поняття та сутність. Види недійсних правочинів та їх цивільно-правова характеристика. Цивільно-правові наслідки визнання правочинів недійсними.

Загальні положення речового права

Поняття речового права та його ознаки. Види речових прав. Інститут реєстрації речових прав: механізм та процедура. Інші речові права: загальна цивільно-правова характеристика.

Інститут права власності та його особливості

Право власності: поняття (в об'єктивному та суб'єктивному розумінні), суб'єкти, об'єкти, види, форми. Зміст права власності . Підстави виникнення та порядок набуття права власності . Правові наслідки набуття права власності: тягар утримання майна, ризик випадкового знищення та пошкодження майна. Право спільної власності. Право спільної часткової власності . Право сумісної власності . Право власності на нетипові об'єкти або із спеціальним цивільно-правовим режимом. Межі та обмеження у здійсненні права власності: поняття та принципи, правові наслідки. Порядок та момент виникнення і припинення права власності . Роль та значення відмови від права власності . Примусове позбавлення права власності. Деякі інші форми припинення права власності .

Інші речові права

Речові права на чуже майно, ознаки та їх особливості у цивільно-правовому обороті. Види речових прав на чуже майно. Особливості цивільно-правового регулювання речових прав на чуже майно.

Право інтелектуальної власності в системі цивільного права

Цивільно-правова природа права інтелектуальної власності та його теорії. Система права інтелектуальної власності. Суб'єктивний склад права інтелектуальної власності. Загальна характеристика об'єктів права інтелектуальної власності. Авторське право. Суміжні права. Право промислової власності. Комерційне найменування та його цивільно-правове регулювання. Торговельна марка та її цивільно-правове регулювання .

Загальні положення охорони і захисту цивільних прав та інтересів

Поняття та способи охорони і захисту права власності. Захист речових прав у цивільному праві. Захист особистих немайнових прав фізичних осіб в цивільному праві. Захист прав інтелектуальної власності

Питання до кваліфікаційного іспиту з частини «Цивільне право »

1. Предмет та метод цивільно-правового регулювання.
2. Цивільне право як галузь права.
3. Співвідношення публічного та приватного права.
4. Цивільне право, як приватне право.
5. Предмет цивільно-правового регулювання.
6. Цивільно-правові методи регулювання суспільних відносин.
7. Система цивільного права як галузі права.
8. Функції цивільного права.
9. Основні принципи цивільного права
10. Принципи добросовісності, розумності та справедливості.
11. Місце цивільного права в системі галузей права.
12. Поняття цивільних правовідносин.
13. Елементи та структурні особливості цивільних правовідносин.
14. Зміст цивільних правовідносин.
15. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних прав.
16. Поняття, зміст та види суб'єктивних обов'язків.
17. Склад учасників (суб'єктів) цивільних правовідносин.
18. Об'єкти цивільних правовідносин.

- 19.Класифікація (види) цивільних правовідносин.
- 20.Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин.
- 21.Особистість (людина) та цивільна правосуб'єктність. Фізична особа (громадянин) як індивідуальний суб'єкт цивільного права.
- 22.Правоздатність фізичних осіб. Виникнення та припинення правоздатності. Зміст правоздатності фізичних осіб.
- 23.Дієздатність фізичних осіб. Повна дієздатність. Обсяг дієздатності малолітніх віком до 14 років. Обсяг дієздатності неповнолітніх віком від 14 до 18 років.
- 24.Випадки набуття повної цивільної дієздатності неповнолітніми при досягненні ними 16 років.
- 25.Обмеження дієздатності громадян. Визнання громадянина недієздатним.
- 26.Особливості правового положення фізичних осіб-підприємців.
- 27.Порядок, умови та правові наслідки визнання особи безвісно відсутньою та оголошення померлою
- 28.Поняття і види строків позовної давності. Значення позовної давності.
- 29.Підстави та правові наслідки зупинення перебігу строку позовної давності.
- 30.Початок перебігу та правові наслідки закінчення строку позовної давності.
- 31.Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
- 32.Поняття та ознаки юридичної особи.
- 33.Теорії юридичних осіб
- 34.Способи створення юридичної особи.
- 35.Порядок припинення юридичної особи.
- 36.Господарські товариства як юридичні особи (поняття, види).
- 37.Правоздатність і дієздатність юридичної особи.
- 38.Процедура ліквідації юридичної особи.

39. Наслідки та процедура банкрутства (положення Кодексу України з процедур банкрутства).
40. Філії та представництва юридичної особи.
41. Поняття і види правочинів.
42. Умови дійсності правочинів.
43. Нотаріальне посвідчення правочинів.
44. Державна реєстрація правочинів.
45. Правові наслідки недійсності правочинів.
46. Нікчемний (абсолютно недійсний) правочин.
47. Оспорюваний правочин.
48. Фіктивний та удаваний правочини.
49. Поняття об'єктів цивільних прав.
50. Види об'єктів цивільних прав.
51. Речі: поняття види, характеристика.
52. Гроші та валютні цінності.
53. Цінні папери.
54. Дії (результати робіт, послуги).
55. Нематеріальні блага.
56. Особисті немайнові блага фізичної особи.
57. Поняття і класифікація особистих немайнових прав.
58. Окремі види особистих немайнових прав.
59. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав.
60. Способи захисту особистих немайнових прав.
61. Поняття та види представництва.
62. Комерційне представництво.
63. Довіреність.
64. Представництво без повноважень або з їх перевищенням.
65. Поняття строків та термінів.
66. Відмежування строків від термінів.
67. Класифікація строків.

- 68.Порядок обчислення строків.
- 69.Початок перебігу і закінчення строків.
- 70.Порядок вчинення дій в останній день строку.
- 71.Поняття позовної давності та її види.
- 72.Строк позовної давності.
- 73.Зміна тривалості позовної давності.
- 74.Початок перебігу позовної давності.
- 75.Зупинення і переривання позовної давності.
- 76.Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
- 77.Право власності в об'єктивному та суб'єктивному розумінні
- 78.Суб'єкти права власності
- 79.Об'єкти права власності
- 80.Зміст права власності
- 81.Загальні засади здійснення права власності
- 82.Поняття і види підстав набуття права власності
- 83.Первісні та похідні, загальні та спеціальні підстави набуття права власності
- 84.Момент набуття права власності
- 85.Підстави припинення права власності
- 86.Загальна характеристика та види права спільної власності
- 87.Право спільної часткової власності
- 88.Право спільної сумісної власності
- 89.Загальні положення про захист права власності
- 90.Окремі види позовів про захист права власності
- 91.Загальна характеристика речових прав на чуже майно
- 92.Право володіння чужим майном
- 93.Право обмеженого користування чужим майном (сервітут)
- 94.Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис)

- 95.Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).
- 96.Поняття та значення спадкування
- 97.Основні поняття спадкового права
- 98.Відкриття спадщини
- 99.Спадковий договір
- 100.Поняття заповіту та його зміст
- 101.Форма заповіту
- 102.Особливі заповідальні розпорядження заповідача
- 103.Право на обов'язкову частку у спадщині
- 104.Недійсність заповіту
- 105.Поняття спадкування за законом і коло спадкоємців за законом
- 106.Спадкування за правом представлення
- 107.Розподіл спадщини між спадкоємцями
- 108.Прийняття спадщини
- 109.Спадкова трансмісія
- 110.Відмова від спадщини
- 111.Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця
- 112.Відшкодування витрат, які падають на спадкоємців

Список рекомендованих джерел

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. (станом на 22 січня 2018 року). - К.: Видавництво «Право», 2018.
2. Цивільний кодекс України (станом на 08 лютого 2018 року). - К.: Видавництво «Право», 2018.
3. Сімейний кодекс України (станом на 22 лютого 2018 року). - К.: Видавництво «Право», 2018.
4. Цивільний процесуальний кодекс України (станом на 02 лютого 2018 року). - К.: Видавництво «Право», 2018.
5. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

14. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 березня 2000 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> 45. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28 грудня 2014 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
16. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
17. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 р. (в чинній редакції зі змінами та доповненнями) // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Рекомендована література

1. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, В. В. Лемак, С. І. Максимов та ін.; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 568 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. 4-те видання, стереотипне. Підручник. Київ : Алерта, 2021. 528 с.
3. Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.) // Основи загальної теорії права та держави / За ред. П.М. Рабіновича. - К., 2016.
4. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): Навч.посіб./ За ред.. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. - К.: Юрінком Інтер, 2014.
5. Загальна теорія держави і права /М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко; За ред.. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. - Харків: право, 2013.
6. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. — : Навч.посіб. - Вид.10-те, доп. - Львів: Край, 2013.
7. Теорія держави і права / За ред. С. Лисенкова - К.: Юрінком Інтер, 2014. 53. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. Загальна теорія держави і права: Підручник. - К.: Кондор, 2014. 54. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. 3-тє видання. Підручник. - К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2014. 55. Права людини і громадянина: навч. посібник. За ред. А.Колодія, А.Олійника. - К.: Юрінком Інтер, 2015.

8. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної. - 2ге вид. переробл. та доповн. - Х. : Право, 2014.
9. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів : Растр-7, 2020. 364 с.
10. Цивільне право України (Загальна частина) : навчально-методичний посібник. Полтава : ПШП, 2020. 199 с.
11. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. – К.: Видавництво Ліра-К, 2018. – 736 с.
12. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова – 2-ге вид. доповн. і переробл. – Т. 1. – К.: Алерта, 2019. – 342 с.
13. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. – Одеса : Фенікс, 2016. – 570 с.
14. . Цивільне право України. Частина перша : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико ; за заг. ред. В. І. Борисової. – Харків : Право, 2019. – 248 с.
15. Цивільний процес України: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальних вищих навчальних закладів / І. Ізарова.: К. - вид. «Дакор», 2018. - 276 с.
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. - 3-є вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2014.
17. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін. ; за ред.В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. - Х. : Право, 2013.
18. Сімейне право України: підручник. За ред. В.Борисової, І.Жилінкової. - К.: Юрінком Інтер, 2014.
19. Сімейне право України: Підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. - 2-е вид., перероб. і допов. - К.: Юрінком Інтер. - 2014.
20. Науково-практичний коментар сімейного кодексу України. / авт. колектив Багач Е.М., Білоусов Ю.В., Ватрас В.А., Давидова Н.О., Козинець А.О. - К.: Ліга 2013.